

OCENA ZAPOTRZEBOWANIA NA EDUKACJĘ ZDROWOTNĄ W ZAPOBIEGANIU ALKOHOLIZMU WŚRÓD MŁODZIEŻY SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH

Heliosz Edyta, Klasik Adam

Streszczenie

Wstęp: Alkoholizm jest jednym z najpoważniejszych problemów społecznych. Statystyka spożywania alkoholu w Polsce i na świecie jest bardzo wysoka. Niepokojący jest również fakt, iż w ostatnich latach stale wzrasta spożycie alkoholu wśród młodzieży. Wiele danych wskazuje, że osoby z zaburzeniami nastroju, w depresji, przeżywające stresujące wydarzenia życiowe i kryzysy poszukują w alkoholu ulgi, zapomnienia, oderwania się od bolesnej rzeczywistości. Nadużywanie przez młodzież alkoholu jest zjawiskiem niesprzyjającym zdrowiu szczególnie w młodym wieku. Często prowadzi do zaburzeń w rozwoju psychicznym, fizycznym i społecznym.

Cel: analiza wiedzy respondentów na temat szkodliwości alkoholu oraz zapotrzebowania na edukację zdrowotną wśród młodzieży.

Material i metody: Badania przeprowadzono w marcu 2012 roku. Respondentami byli losowo wybrani uczniowie klas III technikum i liceum. Badaniami objęto 50 osób w tym 34 (68%) dziewcząt i 16 (32%) chłopców. Narzędzie badawcze stanowił kwestionariusz anonimowej autorskiej ankiety zawierający 28 pytań.

Wyniki i wnioski: Istnieje wysoki poziom zagrożenia alkoholizmem wśród młodzieży ponadgimnazjalnej, aż 54% badanych uczniów pije alkohol kilka razy w tygodniu. Preferowanym przez badanych napojem alkoholowym było piwo (76%), a najczęściej wymienianymi przyczynami spożywania alkoholu było picie dla towarzystwa i dobrej zabawy (100%) oraz z powodu problemów osobistych (84%). Stwierdzono, że istnieje zapotrzebowanie na edukację zdrowotną wśród młodzieży, tylko 20 % badanej grupy uznało, że w ich szkole przeprowadzono edukację o alkoholizmie.

Wstęp

Alkoholizm „to każda forma picia, która wykracza poza tradycyjny i zwyczajowy zakres lub jest niezgodna ze społecznym obyczajem picia obowiązującym wspólnotę, której dotyczy, bez względu na czynniki etiologiczne, prowadzące do takiego zachowania i bez względu także na zakres w jakim owe czynniki etiologiczne zależne są od cech dziedzicznych, stanu fizycznego i nabytych zaburzeń fizjologicznych i metabolicznych” (WHO, 1951 r.) [1]. Dorastanie jest prawdopodobnie najtrudniejszym okresem w życiu każdego człowieka. Jest to czas, kiedy wychodzi się z wiary w bajki, a niemal codziennie upadają kolejne ideały. Wtedy właśnie zaczyna się popełniać pierwsze błędy, podejmować niewłaściwe decyzje np. o wzięciu środka uzależniającego jakim jest alkohol [2]. Nadmierne używanie alkoholu przez młodzież stało się jedną z najważniejszych kwestii społecznych i problemem zdrowia publicznego. Zjawisko to ma ogromny wpływ na poczucie bezpieczeństwa społecznego, ogólny stan zdrowia młodzieży oraz zdolność do konkurowania na coraz bardziej wymagającym rynku pracy. Wpływa również na interpersonalne kontakty z rówieśnikami i rodzicami w środowisku rodzinnym [3].

Współczesna edukacja zdrowotna wykorzystuje elementy wielu nauk, zarówno medycznych jak i społecznych. Jest ukierunkowana na umacnianie zdrowia, ale jej ważną cechą jest również profilaktyka używania i nadużywania substancji psychoaktywnych w tym nadużywania alkoholu [4]. Profilaktyka uzależnień stała się w ostatnich dwóch dziesięcioleciach ważnym elementem wychowania w rodzinie i szkole. Nigdy wcześniej tak wiele dzieci i młodzieży nie było objętych działaniami z zakresu profilaktyki uzależnień. Według danych Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych każdego roku programami profilaktycznymi obejmowane jest około 700 tys. uczniów polskich szkół. Mimo to nadal wzrasta wskaźnik intensywności picia i liczba pijącej młodzieży.

Cele:

Głównym celem był analiza wiedzy respondentów na temat szkodliwości alkoholu oraz zapotrzebowania na edukację zdrowotną wśród młodzieży.

Material i metody:

Badania przeprowadzono w marcu 2012 roku. Respondentami byli losowo wybrani uczniowie klas III technikum i liceum. Badaniami objęto pięćdziesiąt osób w tym 34 (68%) dziewcząt i 16 (32%) chłopców. Narzędzie badawcze stanowił kwestionariusz anonimowej autorskiej ankiety. Ankieta zawierała 28 pytań zamkniętych.

Wyniki:

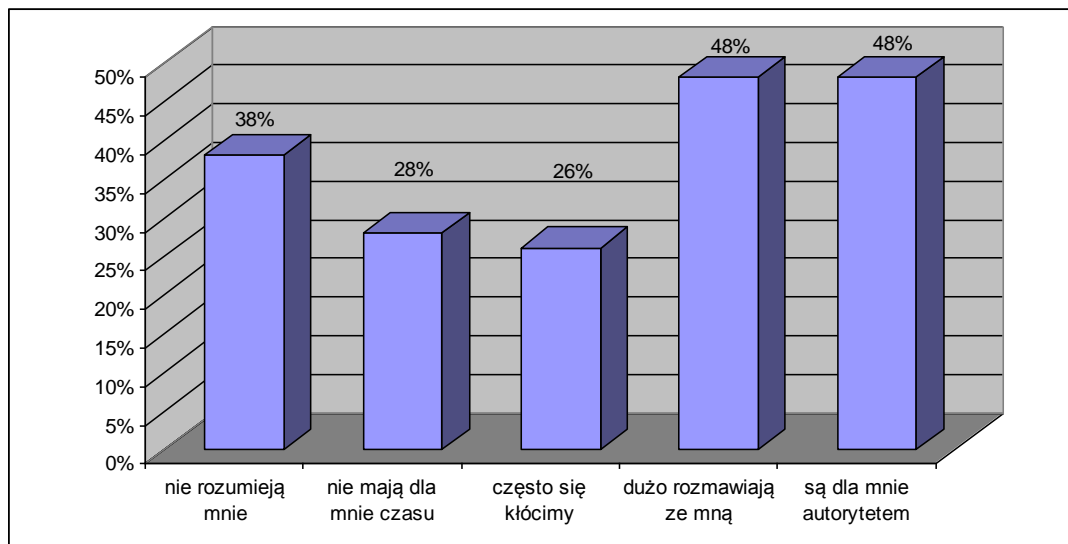
Charakterystyka badanej populacji

Badana populację stanowiło 50 uczniów klas trzecich technikum i liceum, 68% (n=34) dziewcząt i 32% (n=16) chłopców. Wszyscy uczniowie byli mieszkańcami miasta. Grupy 26% (n=13) uczniów dotyczy problem alkoholizmu w rodzinie. Częstotliwość spożycia alkoholu w rodzinie badanych przedstawia tabela 1.

Tab. 1. Spożycie alkoholu w rodzinie badanych. (n=50)

Spożycie alkoholu w rodzinie	n	%
Tak	11	22
Czasami	10	20
Okolicznościowo	26	52
Nigdy	3	6
Razem	50	100

Wśród ankietowanych 52% (n=26) wychowuje się w rodzinie, gdzie oboje rodzice pracują, 40% (n=20) ankietowanych stwierdziła, że jeden z rodziców pracuje, natomiast 8% (n=4) badanej młodzieży określiła, że oboje rodziców są bezrobotni. Relacje badanych z rodzicami przedstawia wykres 1 (respondenci udzielili więcej niż jednej odpowiedzi).

Wykres 1. Relacje młodzieży z rodzicami.

Większość badanej młodzieży (84%, n=42) stwierdziła, że ma dobry kontakt z przyjaciółmi, 8% (n=4) respondentów ma średni kontakt, a 8% (n=4) podało, że w ogóle nie ma przyjaciół.

Spożywanie alkoholu

Wszyscy ankietowani stwierdzili, że alkohol jest napojem popularnym wśród młodzieży. Największy wskaźnik badanych obejmuje osoby, które piją alkohol kilka razy w tygodniu (54%, n=27), 20% (n=10) respondentów stwierdziło, że pije kilka razy w roku, 20% (n=10) badanej młodzieży określiło, że spożywa alkohol raz w miesiącu, natomiast 6% (n=3) ankietowanych spróbowało alkohol, ale nie pije. W badanej populacji 16% (n=8) młodzieży spożywało alkohol już w szkole podstawowej. Większość (80%, n=40) badanej młodzieży stwierdziła, że alkohol jej smakuje, 10% (n=5) ankietowanych przyznała się, że alkohol im nie smakuje, a 10% (n=5) odpowiedziało, że tak sobie i nie ma to dla nich znaczenia. Preferowanym przez badanych napojem alkoholowym było piwo 76% (n=38), 40% (n=20) ankietowanych zadeklarowało picie wódki, natomiast 30% (n=15) wina (badani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź). Wśród powodów jakimi kierują się badani przy wyborze alkoholu wymieniano: cenę (72%, n=36), smak (60%, n=30) oraz ilość (44%, n=22) (respondenci udzielili więcej niż jednej odpowiedzi). Miejsca spożywania alkoholu przez badaną młodzież przedstawiono w tabeli 2 (respondenci udzielili więcej niż jednej odpowiedzi).

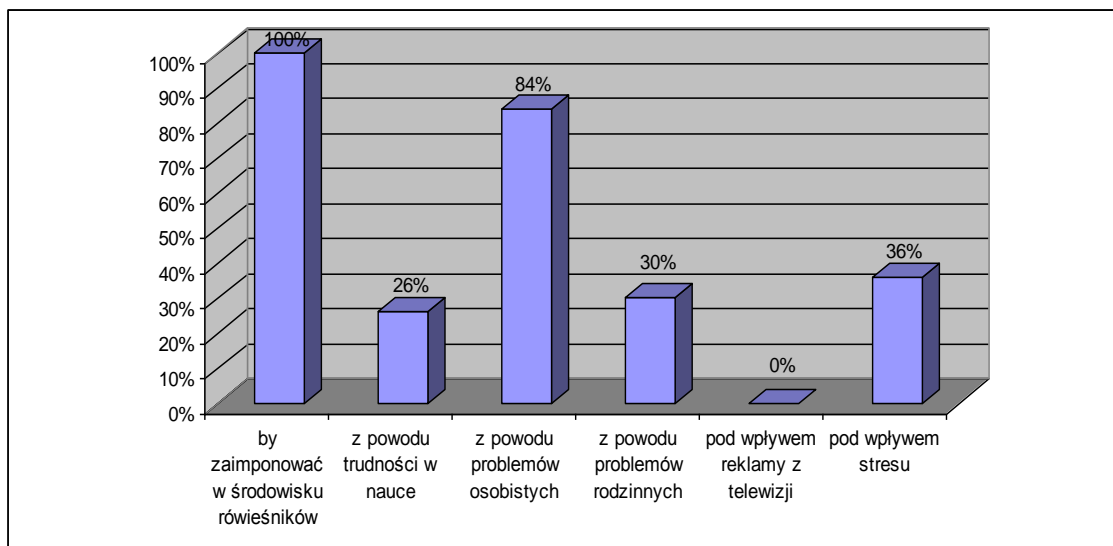
Tab. 2. Miejsca spożywania alkoholu w badanej grupie młodzieży (n=50)

Miejsce spożywania alkoholu	n*	%
na dyskotece	50	100
w kawiarni / pubie	22	44
w szkole	0	0
na uroczystościach rodzinnych	2	4
na spotkaniach z rówieśnikami	48	96
bez okazji	5	10
w chwili bezradności	8	16

Wśród osób biorących udział w badaniu 68% (n=34) odpowiedziało, że pije alkohol w towarzystwie koleżanki, 52% (n=26) pije alkohol z różnymi osobami, 44% (n=22) z kolegą, 4% (n=2) badanych spożywa alkohol sam(sama), 2% (n=1) z rodzicami. Część ankietowanej młodzieży (16%, n=8) przyznała się do agresji po spożyciu alkoholu.

W ostatnich latach nastąpił wzrost dostępności napojów alkoholowych, wzrost liczby punktów sprzedaży oraz ich czas otwarcia (24h). Dlatego wszyscy ankietowani uznali, że

zdobycie alkoholu jest łatwe. Wśród badanych 60% (n=30) stwierdziło, że rodzice czasami zabraniają im spożywania alkoholu, 20% (n=10) odpowiedziało, że zawsze zabraniają, a kolejne 20% stwierdziło, że rodzice pozwalają pić im alkohol od czasu do czasu. Wśród czynników decydujących o sięganiu po alkohol wymienianym przez wszystkich ankietowanych była chęć zaimponowania w środowisku rówieśników (Wykres 2, respondenci udzielali więcej niż jednej odpowiedzi).

Wykres 2. Czynniki decydujące o sięganiu po alkohol w badanej grupie.

Młodzi ludzie, zwłaszcza mający problemy, chcą rozmawiać. Najlicniejsza grupa 40% (n=20) ankietowanych odpowiedziała, że o swoich problemach alkoholowych chciałaby porozmawiać z przyjacielem, 24% (n=12) z sympatią, 20% (n=10) z rodzicami, natomiast 16% (n=8) wyraziła chęć rozmowy z nauczycielem. Spożycie alkoholu jest główną przyczyną konfliktów w rodzinie i wśród rówieśników, jednak większość młodzieży nie uważa picia alkoholu w swoim wieku za naganne i nie widzi potrzeby zmiany swego postępowania. Większość badanej młodzieży (76%, n=28) stwierdziła, że będzie piła alkohol tylko okazyjnie, 14% (n=7) młodzieży odpowiedziało, że będzie spożywało alkohol w dużych ilościach, natomiast tylko 10% (n=5) wyraziło chęć zachowania abstynencji alkoholowej. Pomimo licznych kampanii i programów profilaktycznych tylko 20% (n=10) badanej młodzieży uznało, że w ich szkole przeprowadzono edukację o alkoholizmie, natomiast aż 72% (n=36) nie miało zdania na ten temat.

Dyskusja

Problematyka promocji zdrowia, w tym edukacji zdrowotnej młodzieży zajmuje szczególne miejsce i spełnia nieocenioną rolę w wychowaniu zdrowego pokolenia. W badanej populacji przeważały dziewczęta 68%. Najliczniejszą grupę 60% stanowili uczniowie powyżej 18 lat, w przedziale wieku 17-18 lat było 40% badanych. Respondenci w przeważającej części wywodzili się z rodzin, w których oboje rodziców pracuje zawodowo (52%) i nie występuje u nich choroba alkoholowa. Wśród badanych wszyscy uczniowie (100%) mieszkają w mieście, zatem nasuwa się wniosek, że w dużym mieście jest większe zagrożenie uzależnienia alkoholizmem niż w małej miejscowości. Ponadto z przeprowadzonych badań wynika, iż 48% ankietowanych stwierdziła, że dużo rozmawiają z rodzicami o swoich problemach i tym samym twierdząc, że rodzice są dla nich autorytetem. Znaleźli się także tacy uczniowie (38%), którzy określili, że rodzice ich nie rozumieją, 28% nie mają dla nich czasu oraz 26% kłóci się z rodzicami. Analizując spożycie alkoholu wśród badanej młodzieży stwierdzono, co głęboko niepokoi, że aż 54% uczniów pije alkohol kilka razy w tygodniu. Według badań przeprowadzonych w 2011 roku w ramach Europejskiego Programu Badań Szkolnych na Temat Alkoholów i Innych Narkotyków – ESPAD, napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną używaną przez młodzież. Do picia napojów alkoholowych przyznało się ponad 87% uczniów III klas gimnazjalnych i ponad 95% uczniów II klas szkół średnich. Najczęściej spożywane jest piwo, ale niestety rosną również wskaźniki spożycia napojów alkoholowych wysokoprocentowych. [5]. Z kolei w badaniach przeprowadzonych grupie 9360 uczniów, 23% gimnazjalistów przyznało się do picia alkoholu. Z grupy tej 73% robi to rzadziej niż raz w tygodniu, 7% kilka razy w tygodniu, 17% raz w tygodniu, a 3% codziennie. Najpopularniejszym alkoholem w badanej populacji było piwo.[6] W badaniach przeprowadzonych wśród młodzieży ponadgimnazjalnej w powiecie sokólskim eksperymenty z napojami alkoholowymi deklarowało 80,4% młodzieży, a w stanie upojenia alkoholowego, co najmniej raz w życiu było 17,34% nastolatków. Również w tej grupie najczęściej spożywanym napojem alkoholowym było piwo.[7]

Ważnym czynnikiem w kształtowaniu konsumpcji napojów alkoholowych jest ich dostępność. Napoje alkoholowe stały się dostępne przez 24 godziny na dobę. Piwo jest nie tylko w prawie każdym sklepie spożywczym, ale też na półkach supermarketów, stacji benzynowych sąsiadując z napojami niealkoholowymi. W badaniach własnych preferowanym przez badanych napojem alkoholowym było piwo (76%), na drugim miejscu jest wódka

(40%), następnie wino (30%). W badaniach Szczerbińskiego i wsp. 84,06% młodzieży, która spożywała alkohol preferuje piwo, 57,19% wino, a 18,46% wódkę.[7]

Miejscem w którym 100% młodzieży pije alkohol jest dyskoteka. Bezspornie najczęściej wskazywanymi przyczynami jest picie dla towarzystwa i dobrej zabawy 100% oraz z powodu problemów osobistych 84%, pod wpływem stresu 36%. Inne powody picia na które składa się 96% wypowiedzi badanych to spotkania z rówieśnikami. Na podstawie tej analizy można stwierdzić fakt, iż młodzież nie potrafi przebywać ze sobą, rozmawiać, czuć się dobrze w gronie przyjaciół bez napojów uznawanych za ułatwiające wzajemne kontakty.

Spożycie alkoholu jest główną przyczyną konfliktu w rodzinie i wśród rówieśników. Większość młodzieży nie uważa picia alkoholu w swoim wieku za naganne i nie widzi potrzeby zmiany swego postępowania. Niepokojący jest fakt, iż 76% badanej młodzieży stwierdziło, że będzie piło alkohol okazjnie, 14% zadeklarowało, że w dużych ilościach, natomiast tylko niewielka grupa 10% ankietowanych wyraziła chęć zachowania abstynencji alkoholowej. Przytoczone wyniki są alarmem do jak najszybszego podjęcia opracowania i wdrożenia skutecznego programu profilaktycznego zapobiegającego nadmiernemu spożywaniu alkoholu przez ludzi młodych, gdyż aż 72% ankietowanych nie określiło swego zdania, a tylko 20% młodzieży oceniło podejmowane działania edukacyjne pozytywnie. Uświadomienie zagrożeń wynikających z nadmiernego spożywania alkoholu przyczyniłoby się do poprawy sytuacji zdrowotnej i stylu życia młodzieży.

Wnioski

1. Istnieje wysoki poziom zagrożenia alkoholizmem wśród młodzieży ponadgimnazjalnej.
2. Istnieje zapotrzebowanie na edukację zdrowotną wśród młodzieży szkół ponadgimnazjalnych.

Piśmiennictwo

1. Love G., Foxcroft D., Sibley D. "Picie młodzieży a style życia w rodzinie" Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Warszawa 2000
2. Buczek U., Rajewski P., Ciołczyk P., Hinz-Brylew N. Internistyczne powikłania choroby alkoholowej *Fam. Med. Prim. Care. Rev.* 2010;12(2); 326-327
3. Stec B. „Używanie substancji psychoaktywnych przez młodzież” *Psychiatria* 2005;2 (1); 19
4. Woynarowska B. „Edukacja zdrowotna” Wydawnictwo naukowe PWN Warszawa 2008
5. Sierosławski J.: Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2011 r. Europejski program badań ankietowych w szkołach ESPAD. Instytut Psychiatrii i Neurologii. Warszawa 2011, dostęp: http://www.parpa.pl/images/file/raport%20espad_2011.pdf
6. Wojtyła A., Biliński P., Bojar I.: Zachowania zdrowotne nastolatków w Polsce w opinii młodzieży i ich rodziców. *Probl Hig Epidemiol* 2011, 92(2): 327-334
7. Szczerbiński R., Karczewski J., Szpak A., Karczewska Z.: Zachowania zdrowotne młodzieży szkół ponadgimnazjalnych w powiecie sokólskim. Cz. II. Palenie papierosów i picie napojów alkoholowych. *Roczn. PZH* 2007, 58, NR 3, 525-532